

Posudek vedoucí na diplomovou práci

Anton Romanenko

A Poetics of Multilingualism: A Comparative Analysis of Ivan Blatný and Pavel Ulitin Multilingvální poetika v dílech Ivana Blatného a Pavla Ulitina

(Multilingvální poetika v dílech Ivana Blatného a Pavla Ulitina)

Anton Romanenko si za téma své diplomové práce zvolil výzkum problematiky multilingvální poetiky na materiálu dvou vybraných autorů, u nichž – nejen z hlediska vícejazyčnosti – autor práce nachází řadu překvapivých paralel. Již volba tématu si zasluhuje pozornost: jednak jde o téma, kterému se A. Romanenko již delší dobu věnuje (publikoval mj. texty věnované poetice I. Blatného), jednak mu zvolená otázka a příslušná metodologie umožňuje využít znalosti v různých kontextech, literatury anglické, ruské i české, a pojednat tak zvolené téma komparativně. V přístupu k vícejazyčnosti jsou v průběhu celé práce čitelné dva základní způsoby kontextualizace: první pojednává analyticky o jazykovém materiálu a snaží se pojmenovat specifika obou autorů v literárněhistorické (vývojové) perspektivě (mohli bychom jej zahrnout pod textově-imanentní přístup), druhý způsob zohledňuje spíše vztah k lidské identitě, je zde patrná inspirace psychoanalytickými metodami.

Práce je rozdělena do tří kapitol, které se značně liší proporčností. Úvodní kapitola práce si klade za cíl především představit základní koncept; seznamuje se základními – pro výklad relevantními – biografickými fakty obou spisovatelů, do jisté míry vysvětluje volbu zkoumaných textů (básnická kniha Pomocná škola Bixley od I. Blatného a Четыре кварка для доктора Марка P. Ulitina), uvádí některá materiálová (textová, grafická) specifika díla obou autorů, zmiňuje vybranou recepci a naznačuje obtíže odtud vyvěrající.

Druhá kapitola blíže pojednává o poetice obou autorů, klade si otázku po funkci užitých multilingválních prostředků, přičemž zmiňuje i další důležité vývojové „milníky“ z literárně-historického hlediska: Eugene Joles, James Joyce, ruští kubo-futuristé. Pro přehledné uchopení těchto otázek A. Romanenko vypracoval několika stupňovitý model, který je vybudován na 4–5 rovinách (řezech): nejzákladnější je rovina fonetická; vyšší je morfemtická, následuje rovina lexikální a po ní úroveň vět a rozsáhlejších pasáží. Pro účely teoretického uchopení problematiky jsou mj. využity vybrané statě z provenience ruského formalismu. Zvláštní pozornost je věnována problematice fragmentu. Závěrečná kapitola je věnována pokusu syntetizovat předchozí zjištění a nabídnout jistý výhled. Analýza v těchto partiích není zcela systematická, někdy chybí organizující jádro, takže výklad může působit spíše jako materiál pro budoucí soudržnější interpretaci.

Z mého pohledu nejkonzistentnější a nejpůvodnější výzkumnou otázkou představuje druhá kapitola. Ocenila bych originalitu přístupu, schopnost podat látku přehledně a přesvědčivě. Přesto může text vyvolat některé námitky a otázky, ty však nevnímám jako zásadní zpochybnění badatelských výsledků A. Romanenka, spíše jako podnět k obhajobě a k dalším upřesněním a doplněním jeho dosavadního bádání:

1. První otázka se týká rozsahu použitého materiálu. Příklady zvolené pro ilustraci výkladu působí sice přesvědčivě, ale při bližším pohledu se nelze ubránit jistému dojmu nahodilosti, a to jak ve volbě dvou stěžejních souborů textů, tak – to zejména – konkrétních vybraných příkladů z nich. Které texty byly zvoleny a které naopak zůstaly stranou a z jakého důvodu?
2. Zkoumaný materiál nabízel větší možnosti klasifikace a systematizace multilingválních projevů u obou autorů, zvláště nepřehlédnutelným se mi jeví opominutí problematiky citace, kde by se dala zkoumat otázka přiznané x skryté citace či funkční hledisko takových postupů: kam citovaná pasáž vstupuje, jak je zapojena, jaký nový celek odtud povstává apod.
3. V úvodní kapitole A. Romanenko užívá některé zavedené výkladové vzorce u Blatného a Ulitina, v prvním případě jde o tzv. terapeutické psaní, v druhém o autorovu příslušnost k undergroundu, samizdatu (disentu). Jednak se jedná o metodologicky značně odlišné přístupy (psychoanalytické metoda X literární sociologie); další pochybnosti o účelnosti užití těchto konceptů vyvolává i to, že je sám badatel v průběhu dalšího výkladu zpochybňuje jako ne zcela relevantní.
4. Fenomén nepublikovaných textů není tak mimořádný, jak ho A. Romanenko předkládá, naopak, velmi často je z celku autorovy tvorby z rozhodnutí spisovatele publikována jen část. Zajímavější by bylo tázání po odlišné pragmatice a jiném ontologickém statusu textu, který je vydán z vůle editora (ale v případě Blatného se o čistě takový model nejednalo).
5. Význam fragmentu, hojně využívaný oběma autory, není v práci zcela šťastně kontextualizován. Tento postup patří v podstatě ke „klasickým“ postupům modernisticko-avantgardního paradigmatu, je tedy nepřesné jej svazovat až s poetikou 60. a 70. let 20. století.
6. Teorie formální školy nabízí daleko bohatší rejstřík textů k otázkám, které A. Romanenko zkoumá, ty však bohužel zůstaly opominuty (Roman Jakobson: Novejšaja ruskaja poezija pojednávající o uvolněném vztahu mezi zvukem významem a také o rozvolnění a novém spojování verbálních prvků – tj. principu montáže – u futuristů; články B. Ejchenbauma o zvukových kvalitách verše: O chudžestvennom slove, Melodika sticha; O zvukach v stiche aj.).
7. V závěru práce byl zvolen koncept transmediality, což se nemusí jevit jako zcela ústrojné. Z jakých důvodů autor vykročil tímto směrem? Jednotlivé části práce nejsou ve světle tohoto „úhybu“ zcela přesvědčivě argumentačně a metodologicky provázány, mohou působit značně různoběžně.

Poslední poznámka se týká „načasování“ tvorby práce. Text vznikl ve značně překotném tempu během letního období; je evidentní, že kdyby bylo více času na finalizaci práce, řada zde uvedených námitek by mohla být zapracována, což by vedlo k jejímu zkvalitnění. Přes všechny uvedené otázky a námítky však předložený text jednoznačně splňuje požadavky kladené na tento typ práce (vybranou část po patřičných úpravách doporučuji nabídnout některému literárněvědnému periodiku k publikaci). Práci k obhajobě doporučuji a navrhuji známku výborně.

V Praze dne 22. 8. 2024

Mgr. Hana Kosáková, Ph.D.